

КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

УДК 368-01

ПРАНДЕЦЬКИЙ ІГОР ОЛЕКСІЙОВИЧ

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО
РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ**

Спеціальність 08.05.01 - Світове господарство і міжнародні
економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

Київ - 1997

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник - доктор економічних наук, професор
РОГАЧ Олександр Ігорович
Київський університет імені Тараса Шевченка,
професор кафедри міжнародних економічних відносин

Офіційні опоненти: - Академік АЕН України, доктор економічних наук, професор
СОПКО Василь Васильович
Київський національний економічний університет,
професор кафедри обліку та аудиту в промисловості

кандидат економічних наук, професор
БАЗИЛЕВИЧ Віктор Дмитрович
Київський державний торговельно-економічний університет, завідуючий кафедрою економічної теорії

Провідна організація: - Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, м.Київ.

Захист відбудеться 18 грудня 1997 року о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.02 із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук в Інституті міжнародних відносин Київського університету імені Тараса Шевченка за адресою: 254017, м.Київ, вул.Мельникова, 36/1.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці університету.

Автореферат розіслано "16" листопада 1997 р.

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради *Мазур* - **МАЗУРЕНКО В.П.**

Загальна характеристика роботи

Актуальність і стан вивчення теми. У сучасних умовах все більш динамічним елементом міжнародної торгівлі є торгівля послугами, які включають в себе міжнародні страхові послуги і міжнародне перестраховування. Глобалізація фінансових ринків привела до прискорення розвитку міжнародних ринків перестраховування і ретроцесії. Аналіз цих процесів на прикладі світового досвіду є особливо важливим для держав з перехідною економікою, коли вони вирішують питання інтегрування у світову економіку.

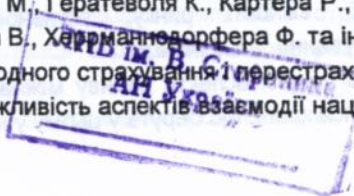
Слід відзначити, що роль і місце глобального ринку страхових послуг у механізмі світового господарства поки ще недостатньо вивчені, багато аспектів цієї проблеми залишаються дискусійними. Тому, на наш погляд, слід дослідити умови, коли найбільш повно проявляються можливості міжнародного перестраховування як одного з елементів механізму, який гарантує стабільність світового господарства.

Для дослідження механізму взаємодії міжнародного перестраховування і національних страхових ринків необхідно уточнити і поглибити визначення сутності міжнародного перестраховування, тому що існуючі поняття сутності міжнародного перестраховування не дають повної відповіді на питання, в якій мірі воно сприяє економічній стабілізації в країні, яка імпортує перестраховальні послуги і яким чином сприяє процесам міжнародної інтеграції.

Знання поставлених проблем особливо важливі для розкриття механізмів безболісного і ефективного входження економіки України в глобальний ринок страхування, а значить, і прискорення її інтеграції в світове господарство.

Проблеми глобалізації економічних відносин, розвитку страхового сектору світового господарства, формування перестраховальних відносин розглядалися в наукових роботах таких українських економістів, як Базилевича В.Д., Дудченка М.А., Кістерського Л.Л., Кредисова А.І., Клочко В.П., Рогача О.І., Сікори В.Д., Степаненко В.А., Федосова В.М. Філіпенка А.С., Шниркова А.І., тощо, а також у роботах закордонних економістів, перш за все в наукових працях Гайгера Х., Вагнера Ф., Кляйна А., Фрайя П., Бессона А., Голдинга К., Гроссмана М., Гератевоя К., Картера Р., Килна Р., Пикарда М., Пфайфера К., Ланнінга В., Харманнодорфера Ф. та інших.

Комплексність понять міжнародного страхування і перестраховування, їх особлива соціальна значущість, важливість аспектів взаємодії національних

господарств через канали страхування і перестраховування із світовим господарством диктують і широту аспектів їх дослідження.

Концептуальні положення дослідження розглядаються автором як продовження і розвиток комплексу робіт учених Інституту міжнародних відносин Київського університету ім.Тараса Шевченка, інших вчених з проблем міжнародних економічних відносин і механізму світового господарства, міжнародної інтеграції і економічної безпеки.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають у сфері міжнародних страхових послуг, і їх значення для розвитку міжнародних економічних відносин і світового господарства, а також теоретичні основи для ефективного формування національних страхових і перестраховальних ринків.

Об'єктом дослідження є основні групи країн світового господарства, котрі виступають учасниками міжнародних ринків страхування і перестраховування, країни, що розвиваються та країни з перехідною економікою.

Метою дослідження є аналіз шляхів розвитку світових ринків страхування і перестраховування, визначення їхнього місця в процесах глобалізації світового господарства. Для цього особлива увага приділяється дослідженню основних тенденцій страхування в світовому господарстві, сутності міжнародного перестраховування і його місця в системі міжнародних економічних відносин.

Мета дисертаційного дослідження досягається за допомогою вирішення наступних задач:

- визначити основні фактори, які впливають на розвиток міжнародних страхових ринків на сучасному етапі;
- зробити аналіз сутності і механізму перестраховування, визначити природу явищ, які приводять до необхідності включення національного перестраховального ринку в міжнародний;
- визначити причинно-наслідкові зв'язки між рівнем розвитку національних страхових ринків і ступенем їх залежності від міжнародного перестраховування;
- дати визначення поняттям: міжнародного перестраховування, міжнародних перестраховальних відносин; світового страхового і перестраховального ринків; транснаціональної перестраховальної корпорації; ємності ринку; активного і пасивного міжнародного перестраховування, альфінанс;
- розглянути аспекти впливу міжнародного перестраховування на платіжні баланси країн, що беруть у цьому участь, сприяння НТП;

- визначити тенденції і напрямки розвитку страхових і перестраховальних послуг у залежності від специфіки і рівня розвитку національних господарств у Європі;

- визначити роль глобальних комп'ютерних інформаційних сіток страхувального і перестраховального ринків як ефективного інструмента реалізації продукту міжнародного перестраховування;

- вивчити історичний досвід і сучасні тенденції розвитку, місце, значення і найбільш дієві форми державного регулювання міжнародних перестраховальних відносин, розробити рекомендації для органів державного нагляду в сфері страхування;

- вивчити діяльність компетентних міжнародних організацій, яка направлена на забезпечення ефективного функціонування страхування і міжнародного перестраховування.

Теоретичною і методологічною основою дослідження став діалектичний метод наукового поознання, який дозволив розглянути механізм і процес страхування і міжнародного перестраховування в єдності з процесами розвитку світового господарства. У роботі також використовувались методологічні принципи функціонально-системного методу, історизму, аналізу і синтезу.

Статистичною і фактичною основою дослідження стали теоретичні пошуки українських і закордонних учених з проблем міжнародної інтеграції, міжнародних економічних відносин, міжнародної торгівлі послугами, механізму міжнародного перестраховування, міжнародних страхових ринків, місця державного регулювання МЄВ, а також матеріали міжнародних організацій, емпіричні дослідження.

Наукова новизна дисертації полягає в наступному:

- обгрунтовано нові підходи до ролі і впливу страхувальних і перестраховальних послуг як особливих форм фінансових послуг на світове господарство; розглянуто єдність форми реалізації взаємовідносин національних і міжнародних страхових ринків із світовим перестраховальним ринком;

- обгрунтовано висновок про виникнення і розвиток у сучасних умовах глобального ринку страхування;

- визначено основні тенденції розвитку страхових і перестраховальних ринків у світовому господарстві: тут визначальну роль відіграють процеси концентрації капіталу, диверсифікації діяльності страхових і перестраховальних компаній, глобалізації страхових і перестраховальних ринків, лібералізації страхової діяльності;

- виявлено загальність проявів і проходження процесу перестрахову-

вання, ступінь стабілізуючого впливу на різних рівнях: національному і міжнародному. Він опосередковується єдиною ризиковою природою здійснення господарської діяльності і принципіальною єдністю механізмів національного і міжнародних перестраховальних ринків;

- визначено ступінь впливу міжнародних перестраховальних відносин на стабілізацію і стимулювання економічного розвитку в країні;
- обґрунтовано необхідність підтримання здійснення принципу свободи перестраховування на національному і регіональному рівнях;
- розроблено рекомендації для формування державної політики України у відносинах з міжнародним перестраховальним ринком.

Теоретична і практична значимість дослідження.

Результати дослідження впроваджено в конкретні рекомендації з регулювання процесів міжнародного перестраховування на національному і регіональному рівнях, виконання вимог, направлених на сприяння виходу національних страхових ринків на міжнародний перестраховальний ринок і оптимізацію переваг від участі в міжнародних перестраховальних відносинах з урахуванням інтересів і пріоритетів розвитку національних господарств.

На основі аналізу різних форм проявів стабілізуючого впливу механізму страхування на світове господарство (сприяння передбачуваності його розвитку і мінімізації поєднаних ризиків) сформульовано поняття міжнародних перестраховальних відносин, зміст якого дозволяє оцінити ступінь втягування України в світові ринки страхування і перестраховування, визначення можливостей фінансування великих народногосподарських втрат по позабюджетній лінії (на випадок стихійних лих, додаткових стимулів прискорення НТП, сприяння технологічному оновленню виробничого потенціалу, створення сприятливого інвестиційного клімату, збільшення зайнятості тощо).

Теоретичні висновки і практичні рекомендації можуть бути використані страховими і перестраховальними компаніями, корпоративними структурами при плануванні своєї ділової стратегії. Рекомендації з питань державного регулювання міжнародних перестраховальних відносин можуть бути використані при формуванні відповідних національних програм. Матеріали дослідження можуть бути використані для відповідних спецкурсів і навчальних посібників вищих навчальних закладів України.

Апробація результатів дослідження. Основні питання і одержані висновки розглядалися на методологічних семінарах і засіданнях кафедри міжнародних економічних відносин Київського національного університету

ім.Тараса Шевченка, науково-практичних конференціях і семінарах з питань страхування в Україні і Росії.

Окремі аспекти роботи, основні висновки і рекомендації викладено в публікаціях автора у 1995-1997 рр. Частину дослідження, яка присвячена питанням формування програми державного регулювання міжнародного перестраховання, було використано при підготовці відповідних програм відомством страхового нагляду України.

Структура роботи обумовлена визначеними цілями і завданнями. Зміст дисертації включає вступ, три розділи, висновки, список використаної літератури та додатки. Робота викладена на 186 сторінках.

Зміст роботи

У вступі міститься загальна характеристика проблеми, обґрунтовується важливість і актуальність теми дослідження, її наукове і практичне значення, відображено наукову новизну, визначено цілі і завдання дослідження.

У першому розділі - "Фінансово-економічна природа і місце страхування в сфері фінансових послуг світового господарства" - відзначається, що досягнутий рівень інтернаціоналізації господарського життя передбачає втягування у світовий господарський оборот і сферу надання послуг. У сучасних умовах спостерігається прискорений темп зростання послуг у світовому господарстві, який випереджає темпи зростання міжнародної торгівлі. У 1995 р. у світі торгових операцій з комерційними послугами було здійснено на 1,2 трлн.дол. США. Якщо враховувати обсяг послуг, наданих філіалами ТНК у країнах місцезнаходження в додаток до показника експорту послуг, то загальний обсяг світової торгівлі послугами складе біля 3,0 трлн.дол. і зрівняється з обсягом світової торгівлі.

У сфері послуг особливе місце займають фінансові, які в широкому розумінні можна визначити як послуги, що сприяють реалізації тієї чи іншої функції фінансових відносин, або які беруть на себе повністю їх реалізацію. У дослідженні розглядаються тенденції розвитку сфери страхування і його особливої форми - перестраховання. Ця сфера має свої особливості і відчуває вплив загальних тенденцій на міжнародних фінансових ринках таких, як прояв глобалізації світового господарства, лібералізації, яка проявляється у врегулюванні, диверсифікації діяльності господарських суб'єктів, концентрації капіталу і визначаючого значення використання інформаційних технологій.

Далі розглядаються питання природи власне страхових і перестраховальних послуг. Аналізуючи сутність сучасного механізму ризик-менеджменту, тобто стратегії управління ризиками, робиться висновок, що особливий поштовх у своєму розвитку зазначені сфери послуг одержують в умовах системи з відрегульованими аспектами взаємовідносин власності. При цьому можливість виникнення непередбачених фінансових збитків, сполучена з господарською діяльністю, може поставити під загрозу життєздатність господарської одиниці будь-якого рівня.

Активні ризики, тобто які мають місце при досягненні цілей підприємством, і умовні ризики, які виникають із зовнішнього середовища, можуть уникнути частково або повністю при передачі ризиків страховій компанії.

Аналізуючи ризиковий потенціал найбільших 500 корпорацій світу сфери виробництва і послуг, на які приходиться 20 % світових сукупних активів, робиться висновок, що якраз тут зосереджені найбільші ризики світового господарства, тому ці компанії і самі стають активними учасниками страхових відносин у рамках створених своїх внутрішньокорпоративних страхових компаній - кептивів, що являється пасивною конгломератною диверсифікацією.

У дисертації проводиться детальний аналіз понять страхування і перестраховування. Сфера страхування є традиційною фінансовою послугою у вузькому розумінні і виступає особливою формою гарантій на випадок небажаних, раптових і непередбачених фінансових втрат. Таким чином, центральним поняттям для сфери страхування є поняття ризику, яке можна визначити як ймовірність з'явлення несприятливого відхилення від очікуваного результату діяльності.

У роботі аналізується поняття технічного страхового ризику, до форм прояву якого відносяться ризики випадковості і помилок. Розглядаються моделі, які характеризують страхову послугу, виходячи з понять сукупного розподілу збитків і страхової премії. Відзначається, що для гарантії усталеності страхових операцій обов'язковою умовою є облік балансування результатів страхової діяльності у групі прийнятих ризиків, а також у часі, тому що страхування є перманентний процес. У якості нематеріального, тобто "невидимого" товару виступають три основні складові страхового бізнесу - ризиковий бізнес, функція накопичення і витрат накопиченого капіталу і сфера супутних послуг.

Страховий бізнес є чисто національним, якщо страхова компанія, страхувальник і застрахований ризик повністю знаходяться в одній країні, і міжнародним, якщо останні знаходяться в двох або більше країнах.

Отже, сфери реалізації міжнародних страхових угод у сукупності з національними страховими угодами в масштабах світового господарства складають поняття світового страхового ринку.

Далі в роботі аналізуються шляхи формування перестраховання і міжнародного перестраховання як особливої форми страхування, а також основні форми перестраховальних відносин. При цьому перестраховання визначається як форма страхування страховиків, тобто страхування другого рівня. Підкреслюється, що перестраховання не тільки виконує функцію захисту страхувальника від страхових збитків, але й виступає фінансовим важелем, який є розумною альтернативою збільшення статутного капіталу страхової компанії, що знижує тиск податкових платежів, дозволяє розподілити збитки на багато років, знижуючи ризик коливання процентних ставок і ризик інвестицій. Перестраховання відкриває страховій компанії доступ до широкого кола сервісних і консультаційних послуг з питань андеррайтингу в страхуванні, урегулюванні збитків, адміністративних і технічних послуг тощо.

У дисертації підкреслюється інтернаціональний характер перестраховальних послуг, процес інтернаціоналізації яких почався ще до виходу на міжнародний рівень первинного сектору страхових послуг. Перестраховики повинні формувати портфель своїх зобов'язань, виходячи з критеріїв довгостроковості (час), диверсифікації (галузі і види страхування) і географічного розподілу (інтернаціональність).

Перестраховик, в свою чергу, потребує розподілу прийнятої на себе відповідальності по лінії ретроцесії (передача частини ризиків перестраховальником-ретроцедентом іншому носію перестраховання - ретроцесіонеру. В результаті ризику, які знаходяться в одній країні, через глобальні канали перестраховання розподіляються між різними учасниками світового страхового і перестраховального ринків у масштабах всього світового господарства.

Виходячи з результату дослідження економічної природи страхових і перестраховальних послуг у роботі приводяться відповідні визначення понять міжнародного перестраховання, міжнародних перестраховальних відносин, міжнародного перестраховального ринку, транснаціональної перестраховальної корпорації, активного, пасивного перестраховання і міжнародної перестраховальної ємності.

У другому розділі - "Формування глобального ринку страхових послуг як елемента механізму світового господарства" - характеризується розвиток глобального ринку страхових послуг, реалізація особливостей механізму міжнародного перестраховання та інвестиційної діяльності страхової

компанії. Виходячи з кількісного аналізу результатів функціонування світового страхового і перестраховального ринків робиться висновок про їх особливо динамічний розвиток на протязі останнього десятиріччя. При цьому проводився порівняльний міжнародний аналіз абсолютних зборів страхової премії і відносних показників щільності страхування (витрати на цілі страхування на душу населення) та показників долі витрат на страхування у ВВП країни. Виявлено, що біля 91% сукупної страхової премії виходить з країн-членів ОЕСР, тобто видно пряму залежність рівня страхового сектору від рівня загального економічного розвитку країни. Аналогічна ситуація спостерігається і в сфері перестраховання. Виходячи з цього, розглядаються особливості світового ринку перестраховання, включаючи аспекти галузевого аналізу, географічного розповсюдження, ринкових форм і поведінки учасників ринку, порядку ринка.

На основі аналізу понять міжнародних ринків ретроцесії, окремих видів перестраховання, ринку перестраховання від стихійних лих, ринків попиту і пропозиції перестраховальних послуг приводиться уточнене поняття світового перестраховального ринку як сфери реалізації сукупності економічних відносин, які склалися на національних, регіональних і міжнародних перестраховальних ринках.

Особлива увага в дисертації приділяється тенденціям концентрації капіталу на світових ринках страхування і перестраховання. У зв'язку з лібералізацією на міжнародних страхових ринках проходить процес консолідації страхових ринків, що проявляється в процесі злиття і поглинання. Особливих масштабів досягає концентрація капіталу перестраховальних компаній у рамках їх транснаціональної організації. Тільки в 1996 р. спостерігалось 12 великих злиттів перестраховальних компаній.

Лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків має значний вплив на найбільші центри світового перестраховального ринку, особливо Германії і Швейцарії. Цей процес, прискорений європейською інтеграцією, привів до поглиблення конкуренції між страховиками. У рамках ЄС дерегулювання страхових і перестраховальних ринків, зменшення норми прибутку тощо, підвищують ймовірність збільшення банкрутств або фінансової нестабільності. У той же час, найбільші перестраховальники світу зміцнюють свої позиції завдяки фінансовій могутності, великій перестраховальній ємності, глобальним зв'язкам із світовим страховим ринком, якісному андеррайтингу, пошуку іновативних продуктів і накопиченим знанням, орієнтації на запити і потреби клієнтів. Достатньо відзначити, що в 1995 р. глобальна перестраховальна премія зросла вдвічі

більше, ніж премія первісного страхового сектору. Навіть спільне страхування одного ризику декількома страховиками, що зменшує потребу в перестрахованні, останнім часом втрачає своє значення. У той же час сукупні технічні резерви ста найбільших перестраховальників склали у 1995 р. 244 трлн.дол. США.

Слід відзначити, що в умовах посилення конкуренції спостерігається тиск на перестраховальників як за зобов'язаннями перед клієнтами-страховальниками, так і вимогами доходності перестраховальних операцій.

У роботі підкреслюється зростаюче значення стратегій діяльності страхових і перестраховальних компаній. При цьому розглядаються 4 типи стратегій у залежності від того, чи являється той чи інший тип концентричною або конгломератною, активною чи пасивною диверсифікацією. Аналіз показує, що на рівні світового ринку страхування особливе значення набуває стратегія альфінанс, тобто зближення двох традиційних сфер фінансових послуг - банківської і страхової, спочатку в рамках об'єднання шляхів продаж, а в останній час, у значній мірі в рамках доповнення страхових продуктів банківськими і навпаки. Це приводить до виникнення так званих "фінансових супермаркетів", у рамках яких кінцевим споживачам надаються різноманітні послуги по управлінні фінансами і ризиками. Страхувальники і банки, які надають пакет фінансових послуг, мають переваги інтегрального ефекту синергії, що значить досягнення кращих фінансових результатів у порівнянні з роздільним продажем банківських і страхових продуктів.

У дослідженні виділяється особливий випадок пасивної диверсифікації - створення кептивних страхових компаній крупними корпораціями сфери промисловості і послуг з метою реалізації своїх програм ризик-менеджмента. Для багатьох з них кептив - кращий засіб захисту свого бізнесу, який на достатньому рівні гарантує контрольовані витрати. У порівнянні з розміром зібраної страхової премії в рамках світового страхування в 1995 р. більш ніж 2 трлн.дол. США складають платежі, які зібрані кептивами.

Значна увага приділяється аналізу шляхів диверсифікації на світовому ринку перестраховання. З одного боку цей процес відображається на організаційній структурі транснаціональних перестраховальних корпорацій, які все активніше використовують шляхи долевих учасей у компаніях страхового і банківського секторів. З іншого боку, розробляються альтернативні способи розміщення складних ризиків, наприклад, шляхом залучення ємностей міжнародних фінансових ринків у рамках фінансового перестраховання.

Окремо розглядається питання впливу міжнародного перестраховання на платіжний баланс країн-учасників, які імпортують і експортують перестраховальні послуги. При цьому звертається особлива увага аналізу досвіду країн, що розвиваються, де проблема платіжного балансу і відтоку іноземної валюти стоїть особливо гостро. Тут робиться висновок про переваги ліберального відношення до механізму міжнародного, що сприятливо відображається на макроекономічній ситуації країни-імпортера перестраховання.

У дисертації відзначається важливість аспекту сприяння міжнародних ринків страхування і перестраховання гарантіям макроекономічного балансу, який порушується внаслідок стихійних катастроф у світі.

Страхова економіка поряд з банківською сферою є одним з найважливіших механізмів акумуляції і розміщення фінансових засобів і джерел фінансових ринків. У свою чергу фінансові ринки являють собою важливу сферу для страхової економіки внаслідок надійного і прибуткового розміщення грошових засобів. Надходження від інвестиційної діяльності часто не тільки перевищують результати власне профільної страхової діяльності, але й фінансують прямі збитки, пов'язані з нею.

У третьому розділі - "Лібералізація глобального ринку страхових послуг" - важливе місце має аналіз заходів з лібералізації у таких організаціях, як ЮНКТАД, ГАТТ/ВТО, ОЕСР, Міжнародна торгово-промислова палата, Європейський комітет зі страхування, Багатостороннє агентство по захисту інвестицій у напрямку сприяння подальшому розвитку страхового сектора економіки в масштабах світового господарства. Підкреслюється, що ця діяльність є одним з важливих факторів формування глобального ринку страхових послуг на протязі останніх десятиріч ХХ ст.

Особлива увага приділяється розгляду поставленої проблеми через призму європейської інтеграції. Відзначається, що створення єдиного страхового простору в Європі продовжувалось біля 20 років і проходило три етапи, які були позначені прийняттям відповідних страхових директив по гармонізації ринків страхових послуг. Так, реалізований принцип "єдиної ліцензії" передбачає, перш за все, систему єдиної авторизації ("європейський паспорт") на право здійснення страхової діяльності в будь-якій країні-члені ЄС, маючи ліцензію на право здійснення такої діяльності. Тут технічний і фінансовий нагляд за її діяльністю здійснюється органом нагляду країни її походження (принцип контролю країною доміліція). Прямим наслідком цього принципу є відміна подвійної системи допуску страхової компанії до операцій (у країні походження і в країні здійснення своїх

операцій). Усі країни Європейського страхового простору взаємно визнають систему авторизації і нагляду за страховою діяльністю. Контроль страхових правил і тарифів замінений контролем за платоспроможністю страхової компанії, її акціонерами і менеджментом. Здійснюючи принцип Римського договору вільного переміщення капіталів, було лібералізовано правила розміщення технічних страхових резервів.

Така ситуація стала можлива завдяки гармонізації основних положень страхової діяльності в цих країнах: правила заснування, стандарти гарантій виконання взятих зобов'язань (норми платоспроможності, мінімальна межа власних засобів, правила розрахунку технічних резервів і їх інвестування, санкції на випадок невиконання певних розпоряджень тощо). Що стосується сфери перестраховування, то питання, пов'язані з визнанням свободи перестраховальної діяльності, було зафіксовано у відповідній директиві Європейського співтовариства ще в 1964 р. Це - прояв загальнопризнаного принципу "свободи перестраховування", тому що міжнародне перестраховування як реалізація міжнародних перестраховальних відносин може ефективно розвиватися тільки тоді, коли відсутні обмеження у виборі страхувальниками і перестраховальниками свого партнера, гарантується свобода платіжних потоків по каналах перестраховування, які перетинають національні кордони, а також тоді, коли перестраховальник має свободу при виборі шляхів, способів і місць розміщення своїх засобів. Ці положення знайшли відображення в документах ряду міжнародних організацій, наприклад у Кодексі лібералізації поточних невидимих операцій ОЕСР.

У розділі аналізуються основні міркування в обмежувальній політиці держав по відношенню до операцій міжнародного перестраховування. Розглядаються основні форми прояву прямих і посередніх обмежень, відзначається, що в країнах з перехідною економікою спеціальні захисні заходи в певній мірі виправдані, однак будь-які обмеження виходу національного страхового ринку на міжнародний ринок перестраховування часто йде в розріз з цілями захисту інтересів страхувальників.

У зв'язку з цим у роботі розглянуто особливості державного нагляду над перестраховуванням в історичному розвитку. Звертається увага на досвід уведення обмежувальної політики, яка проявлялась у створенні державних перестраховальних компаній. Такий досвід мав місце в Чілі (1927 р.), Бразилії (1939 р.), Аргентині і Перу (1971 р.). На сьогодні ці країни, за виключенням Бразилії, відмовились від такої практики. У 1995 р. було засновано національну державну перестраховальну компанію у В'єтнамі. Подібна ситуація мала місце і в деяких країнах СНД (наприклад, у Росії в 1994 р. ставилось питання про створення Федеральної перестраховальної

компанії), не зважаючи на те, що монополні державні структури в сфері перестраховування в певній мірі "консервують" розвиток національного страхового ринку.

У дисертаційному дослідженні обґрунтовується теза, що вільний доступ до світового ринку перестраховування виступає невід'ємною умовою для стабільного розвитку страхового сектора економіки, але питання використання каналів міжнародного перестраховування не за призначенням, наприклад, для переказу валютних засобів з країни в офшорні зони, повинні стати об'єктом уваги спеціальних норм податкового законодавства.

Окремо розглядаються основні моделі нагляду за страховою діяльністю у світовому господарстві. Відзначається, що по мірі стабілізації на страховому ринку, який знаходиться у фазі становлення, доцільний середній ступінь нагляду. Тут можна використати досвід, накопичений у таких країнах, як Німеччина, Австрія, Нідерланди, Франція. У зв'язку з тим, що питання перестраховальних взаємовідносин у принципі не повинні бути об'єктом нагляду з боку держави, акцентується увага на основних принципах, якими повинні керуватися страхові компанії при виборі партнера-перестраховальника.

Особлива увага приділяється розгляду питань, пов'язаних з вибором шляхів інтеграції страхового ринку України в глобальний ринок страхування. Приводиться аналіз кількісної характеристики розвитку українського страхового ринку, рамкові законодавчі умови для його розвитку. Це, в першу чергу, Закон про страхування, виправлений Закон про оподаткування. Не дивлячись на прогресивність основних положень законодавства, страховий ринок України ще відчуває певні труднощі. Так, процес розвитку страхового законодавства ще незавершений, недостатня капіталізація ринку, значна залежність України від світового ринку перестраховування. Процес прямого закордонного інвестування в страховий сектор України стримується обмежувальною політикою іноземної участі (зараз на рівні 49 % розміру статутного капіталу), нестабільністю законодавства України, особливо в частині податкових гарантій підприємствам із закордонними інвестиціями.

У дисертації відзначається, що особливе значення для України має підключення країни до загальноєвропейського процесу інтеграції, що дозволить їй прискорити входження в глобальний ринок страхових послуг. Одночасно не слід недооцінювати і традиційних зв'язків з державами-членами СНД, що актуально при розвитку загальноєвропейського інтеграційного процесу. Для прийняття подальших рішень у напрямку лібералізації сфери фінансових послуг Україні потрібно враховувати досвід

країн з розвинутою ринковою економікою, зважаючи на те, що страхова сфера сприяє загальному економічному розвитку країни і є важливою ланкою зв'язку із світовим господарством по каналах світових ринків страхування і перестраховування. Тут важливо враховувати рекомендації, які розроблено Центром ОЕСР по кооперації з країнами з перехідною економікою.

У висновках дисертації підводяться загальні підсумки дослідження:

- факт інтернаціонального характеру страхових та перестраховальних послуг здобув особливу значущість через розвиток глобальних корпоративних взаємовідносин транснаціональних перестраховальних компаній зі своїми клієнтами страховими корпораціями, що діють також у масштабах світового господарства;
- утворився єдиний *світовий страховий ринок* як сукупність економічних взаємовідносин, що складаються у масштабах світового господарства та охоплюють національні, регіональні та міжнародні ринки страхування;
- сформувався *світовий перестраховальний ринок* як сукупність особливих взаємовідносин щодо споживання послуг перестраховування в рамках світового господарства. Розвиток цього перестраховального ринку, невід'ємний від процесів формування світового господарства, прискорився на сучасному етапі у зв'язку з загальною лібералізацією міжнародних економічних відносин, формуванням нових національних та регіональних ринків перестраховування;
- досвід країн, що розвиваються, у яких проблематика платіжного балансу та відпливу іноземної валюти за кордон стоїть особливо гостро, що свідчить на користь ліберального відношення до механізму міжнародного страхування, що в довгостроковому плані позитивно відображається на макроекономічній ситуації країни-імпортера перестраховування;
- важливими тенденціями розвитку на міжнародних страхових ринках є прискорена концентрація капіталу в цьому секторі, прагнення до диверсифікації діяльності, лібералізація цих ринків через їх дерегулювання, використання досягнень науково-технічного прогресу, зокрема, глобальних інформаційних мереж;
- за останні десятиріччя сформувався і динамічно розвивається єдиний *глобальний ринок страхування*, який приймає форми страхового і перестраховального, організація яких відображена на схемі (див. рис.);
- особливе значення для України буде мати підключення країни до загальноєвропейського процесу інтеграції. Саме участь у європейських

інтеграційних об'єднаннях дозволить Україні прискорити входження в глобальний ринок страхових послуг;

- для прийняття подальших рішень у напрямку лібералізації сфери фінансових послуг в Україні необхідно враховувати досвід країн з розвинутою ринковою економікою, а також той факт, що страхова сфера сприяє загальному економічному розвитку країни в цілому та є важливою поєднуючою ланкою зі світовим господарством по каналах світових ринків страхування та перестраховування.

Рис.:
 - ієрархія світового страхового ринку
 - ієрархія світового перестраховального ринку

Список публікацій автора по досліджуваній темі

1. Стратегии диверсификации страховой экономики // Финансы. - 1997. - № 8. - 0,9 д.а.
2. Рисковий профіль крупнейших компаний мира: ситуація для страхової економіки // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Збірник наукових

праць аспірантів та студентів. Випуск 2. (Частина II). - Київ: Київський університет, 1996. - 0,3 д.а.

3. Двое в лодке // Re Magazine. - 1997. - № 10. - 0,2 д.а.

4. Світові страхові ринки: тенденції прискорення розвитку // Інформаційний бюлетень Міністерства статистики України. - 1995. - № 9-10. - 0,1 д.а.

5. Вопросы взаимоотношений страховщиков и перестраховщиков. - В кн.: Профессиональные проблемы перестрахования в России. Тезисы выступления на I Всероссийской практической конференции, 20-21 марта 1997. - Москва: ВСС, 1997. - 0,2 д.а.

Прандецький Ігор Олексійович. Сучасні тенденції розвитку глобального ринку страхових послуг. - *Рукопис.*

Дисертація на здобуття вченої ступені кандидата економічних наук за спеціальністю 08.05.01 - світове господарство і міжнародні економічні відносини. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Київ, 1997.

У дисертації визначено тенденції розвитку світового страхового і перестраховального ринків, посилення ролі міжнародних організацій у процесі лібералізації сфери послуг, зокрема, сфери страхових послуг світового господарства, розвитку глобальних стратегій транснаціональних корпорацій у сфері страхування і перестраховання як головні фактори формування глобального ринку страхування. Розкрито суперечливий характер інтеграції України в глобальний ринок страхування.

Ключові слова: світове господарство, світовий страховий ринок, світовий перестраховальний ринок, глобальний ринок страхування, лібералізація, диверсифікація, альфінанс, міжнародні організації.

Прандецкий Игорь Алексеевич. Современные тенденции развития глобального рынка страховых услуг. - *Рукопись.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.05.01 - мировое хозяйство и международные экономические отношения. Институт международных отношений Киевского национального университета им. Тараса Шевченко. Киев, 1997.

В диссертации тенденции развития мирового страхового и мирового перестраховочного рынков, усиления роли международных организаций в процессе либерализации сферы услуг и, в частности, сферы страховых услуг мирового хозяйства, развития глобальных стратегий транснациональных корпораций в сфере страхования и перестрахования

определены как главные факторы формирования глобального рынка страхования. Раскрыт противоречивый характер интеграции Украины в глобальный рынок страхования.

Ключевые слова: мировое хозяйство, мировой страховой рынок, мировой перестраховочный рынок, глобальный рынок страхования, либерализация, диверсификация, альфинанц, международные организации.

Prandetsky Igor Olexijovich. Modern Trends in Development of Global Insurance Market - *Manuscript*.

A Candidate of Science in Economy Dissertation in World Economy and International Economic Relations - 08.05.01. - World economy and International economic relations. - Institute of international relations of Taras Shevchenko Kyiv national University. Kiev, 1997.

The trends in development of the world insurance and world reinsurance markets, strengthening of the international organisations' role in the process of liberalizing trade in services and, in particular, insurance services in the world economy, further development of global strategies of transnational corporations in the sphere of insurance and reinsurance are determined in the dissertation as main factors in forming the global insurance market. The contradictory character of the Ukrainian integration into this market is revealed.

Key words: world economy, world insurance market, world reinsurance market, global insurance market, liberalization, diversification, Allfinanz, international organisations.

Підписано до друку 14.11.97р. Формат 60х90/16.
Ум. друк. арк.1,0, Обл.-вид. арк. 0,8.
Наклад 100. Зам. 295.

Відділ оперативної поліграфії
Центру Міжнародної освіти
227-12-75, 227-37-86

435743

AB 38900

AB 38900